

Tunnistetiedot poistettu

Käännös

C-522/20 – 1

Asia C-522/20

Ennakkoratkaisupyyntö

Jättämispäivä:

19.10.2020

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

29.9.2020

Valittaja:

OE

Vastapuoli:

VY

ITÄVALLAN TASAVALTA

[– –]

OBERSTER GERICHTSHOF

Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta) on avioeroasiassa, jonka asianosaisia ovat valittaja OE, [– –], [– –] ja vastapuoli VY, [– –], Revision-valitusta [– –] käsittelevänä tuomioistuimena, jossa vireillä oleva oikeudenkäynti perustuu valittajan Revision-valitukseen Landesgericht für Zivilrechtssachen Wienin (siviiliasioita käsittelevä Wienin osavaltion tuomioistuin, Itävalta) 29.6.2020 antamasta päätöksestä [– –], jolla hylättiin valittajan valitus Bezirksgericht Döblingin (Döblingin piirioikeus, Itävalta) 20.4.2020 antamasta päätöksestä [– –], antanut seuraavan

välipäätöksen

-- :

1. Euroopan unionin tuomioistuimelle esitetään SEUT 267 artiklan nojalla seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Onko 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan kuudes luetelmakohta ristiriidassa **[alkup. s. 2]** SEUT 18 artiklassa vahvistetun syrjintäkiellon kanssa, koska siinä säädetään 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan viidenteen luetelmakohtaan nähden lyhyemmästä asuinajasta, jonka soveltaminen riippuu hakijan kansalaisuudesta, edellytyksenä sille, että asuinvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

Seuraako tästä syrjintäkiellon rikkomisesta, että kaikkiin hakijoihin heidän kansalaisuudestaan riippumatta on sovellettava 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan viidennen luetelmakohtaan mukaista pääsääntöä, jonka mukaan kanteen nostaminen asuinvaltion tuomioistuimessa edellyttää 12 kuukauden pituista asuinaikaa, vai onko kaikkiin hakijoihin sovellettava kuuden kuukauden pituista asuinaikaedellytystä?

3. Asian käsittelyä lykätään, kunnes Euroopan unionin tuomioistuin [– –] on antanut tuomionsa.

Perustelut:

1. Valittajan vaatimus:

1.1. Valittaja vaatii Itävallan piirituomioistuimessa nostetussa kanteessaan eron myöntämistä avioliitosta, jonka hän solmi 9.11.2011 vastapuolen kanssa Dublinissa, Irlannissa.

1.2. Tuomioistuimen, jossa kanne on pantu vireille, toimivallasta valittaja esittää, että hän on Italian kansalainen ja vastapuoli Saksan kansalainen. Aviopuolisoiden viimeinen yhteinen asuinpaikka oli Irlannissa. Valittaja muutti toukokuussa 2018 pois aviopuolisoiden yhteisestä asunnosta Irlannissa ja on asunut elokuusta 2019 alkaen ja siten kanteen nostamishetkellä **[alkup. s. 3]** (28.2.2020) yli kuuden kuukauden ajan Itävallassa.

1.3. Tuomioistuimen, jossa kanne on pantu vireille, toimivalta perustuu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (Bryssel IIa -asetus) 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan viidenteen ja kuudenteen luetelmakohtaan. Kyseisissä

luetelmakohdissa säädetään valittajan mukaan, että oikeuspaikkavaltion kansalaisten osalta kyseisen valtion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia eroasioissa jo vasta kuusi kuukautta kestäneen oikeuspaikkavaltiossa asumisen perusteella, kun taas muiden jäsenvaltioiden kansalaisten edellytetään asuneen kyseisessä valtiossa vähintään yhden vuoden ajan. Valittajan mukaan tätä on pidettävä pelkästään kansalaisuuteen perustuvana epäyhdenvertaisena kohteluna ja se on siten ristiriidassa SEUT 18 artiklan kanssa. Unionin oikeuden mukaisen tulkinnan perusteella epäselvässä tilanteessa on sovellettava edullisempaa normia ja näin ollen valittaja voi, vaikka hän on muun jäsenvaltion kuin oikeuspaikkavaltion kansalainen, nostaa kanteensa asuinpaikkavaltiossaan Itävallassa jo ainoastaan kuusi kuukautta kestäneen asumisen perusteella.

2. Asian käsittelyn vaiheet:

2.1. Ensimmäisen asteen tuomioistuin, jossa valittaja pani kanteensa vireille, jätti kanteen tutkimatta, koska sillä ei ollut kansainvälistä toimivaltaa käsitellä kannetta.

Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa säädetyn kansalaisuuteen perustuvan erottelun tarkoituksena on estää se, että oikeudenkäynnin asianosainen voisi väärinkäyttönä pidettävällä tavalla saada tietyn valtion tuomioistuimen toimivaltaiseksi asiassaan. Koska toimivalta riippuu siitä, kuinka kauan henkilö on asunut oikeuspaikkavaltiossa kanteen nostamishetkellä, ei myöskään riitä, **[alkup. s. 4]** että odotusaika täyttyy menettelyn vireilläoloaikana.

2.2. Toisen asteen tuomioistuin hylkäsi valittajan valituksen kyseisestä päätöksestä ja yhtyi ensimmäisen asteen tuomioistuimen oikeudelliseen tulkintaan siitä, että asiaan ei liity kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää.

2.3. Valittaja on esittänyt Oberster Gerichtshofille Revision-valituksen viimeksi mainitusta ratkaisusta.

3. Yhteisön oikeus:

3.1. Kuten SEUT 267 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdassa määrätään, Euroopan unionin tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisu unionin toimielinten kaikkien toimien pätevyydestä ja tulkinnasta ilman poikkeuksia (mm. tuomio C-258/14, *Florescu* ym., ECLI:EU:C:2017:448, 30 kohta). Euroopan unioni on oikeusunioni, jossa sen toimielimet ovat sellaisen valvonnan alaisia, jonka kohteena on kaikkien niiden toteuttamien toimien yhteensoveltuvuus etenkin perussopimusten, yleisten oikeusperiaatteiden ja perusoikeuksien kanssa (ks. vastaavasti tuomio, C-583/11 P, *Inuit Tapiriit Kanatami* ym. v. *parlamentti ja neuvosto*, ECLI:EU:C:2013:625, 91 kohta; tuomio C-274/12 P, *Telefónica* v. *komissio*, ECLI:EU:C:2013:852, 56 kohta).

3.2. SEUT 18 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä perussopimusten soveltamisalalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta perussopimusten erityismääräysten soveltamista.

Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen toteuttaa sääntelyn tällaisen syrjinnän kieltämiseksi.”

3.3. Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Yleinen toimivalta [alkup. s. 5]

(1) Puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet,

a) jonka alueella:

- puolisoiden asuinpaikka on, tai*
- puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai*
- vastaajan asuinpaikka on, tai*
- jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puoliset jättävät yhteisen hakemuksen, tai*
- hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka*
- hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ”kotipaikkansa” on siellä;*

b) jonka kansalaisia molemmat puoliset ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ”kotipaikka”.

(2) Tässä asetuksessa ”kotipaikalla” on se merkitys, joka sillä on Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin oikeusjärjestelmissä.”

4. Kansallinen oikeus:

4.1. Tuomioistuinten toimivallasta annetun lain (Jurisdiktionsnorm, jäljempänä JN) 76 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Avioliittoa tai rekisteröityä parisuhdetta koskevat asiat [alkup. s. 6]

(1) Avioeroa, avioliiton kumoamista, avioliiton pätemättömäksi julistamista tai avioliiton voimassaolon tai aviosuhteen puuttumisen vahvistamista sekä asianosaisten välisen rekisteröidyn parisuhteen päättämistä, pätemättömäksi julistamista tai rekisteröidyn parisuhteen voimassaolon tai puuttumisen vahvistamista koskevissa asioissa yksinomainen toimivalta on tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä asianosaisten yhteinen asuinpaikka on tai on viimeksi ollut. Jos kumpikaan asianosainen ei kanteen nostamishetkellä asu kyseisessä tuomiopiirissä tai jos asianosaisilla ei ole ollut yhteistä asuinpaikkaa Itävallan alueella, yksinomainen toimivalta on tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä vastaaja asuu tai, jos vastaaja ei asu Itävallan alueella, tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä kantaja asuu, ja muussa tapauksessa Bezirksgericht Innere Stadt Wienillä (Wienin sisäkaupungin piirituomioistuin).

(2) Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa Itävallan tuomioistuin on toimivaltainen, jos

1. jompikumpi asianosainen on Itävallan kansalainen; tai
2. vastaaja tai molempia aviopuolisoita tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolia vastaan nostetun pätemättömyyskanteen osalta ainakin toinen vastaaja asuu Itävallan alueella; tai
3. kantaja asuu Itävallan alueella ja joko molemmilla aviopuolisoilla tai molemmilla rekisteröidyn parisuhteen osapuolilla on viimeksi ollut yhteinen asuinpaikka Itävallan alueella tai kantaja on kansalaisuudeton tai oli Itävallan kansalainen avioliittoon vihkimishetkellä tai parisuhteen rekisteröintihetkellä. [alkup. s. 7]

(3) Itävallan tuomioistuimet ovat toimivaltaisia rekisteröidyn parisuhteen päättämistä, pätemättömäksi julistamista tai rekisteröidyn parisuhteen voimassaolon tai puuttumisen vahvistamista koskevissa asioissa aina, kun parisuhde on rekisteröity Itävallan lain mukaisesti.”

5. Ennakkoratkaisupyynnön perustelut:

5.1. Valittajan mukaan hän on Italian kansalainen ja vastapuoli on Saksan kansalainen. Asianosaisten viimeinen yhteinen asuinpaikka oli Irlannissa. Itävallan tuomioistuimilla ei siten ole toimivaltaa asiassa kansallisen lainsäädännön nojalla.

5.2. EU:n kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta sovelletaan 1.8.2004 alkaen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 (Bryssel Iia -asetus). Näin ollen Itävallan tuomioistuinten olisi katsottava olevan asiassa toimivaltaisia, jos ne olisivat toimivaltaisia kyseisen asetuksen säännösten nojalla.

5.3. Avioeroasioissa sovelletaan Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklaa, jonka sisältö on esitetty edellä. Kyseisessä artiklassa säädetään kuitenkin ainoissa luettelamakohdissa, joita käsiteltävässä asiassa voidaan soveltaa, eli Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan [1 kohdan] a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luettelamakohdassa, että toimivalta edellyttää tietynkestoista asumista oikeuspaikkavaltiossa. Tältä osin Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luettelamakohdassa säädetään eripituisista asuinaikaedellytyksistä hakemuksen esittäjän kansalaisuuden mukaan.

5.4. Koska valittaja ei ole Itävallan kansalainen, sovelletaan vuoden pituista asuinaikaedellytystä (viides luettelakohta). Valittaja ei täyttänyt tätä edellytystä, kun hän nosti kanteensa Itävallan piirioikeudessa **[alkup. s. 8]**. Jos valittaja olisi Itävallan kansalainen, olisi sovellettu vain kuuden kuukauden pituista asuinaikaedellytystä (kuudes luettelakohta). Valittajan mukaan hän olisi täyttänyt kyseisen edellytyksen.

5.5. Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen ja kuudennen luettelamakohdan sanamuotojen mukaan asumisen keston määrittelyssä ratkaiseva ajankohta on hakemuksen jättämishetki.

5.6. Itävallan lainsäädännön mukaan valitusasioissa ei voida vedota uusiin perusteisiin. Uusien perusteiden esittämistä koskevaa kieltoa ei tosin sovelleta sellaisiin tosiseikkoihin tai todisteisiin, jotka liittyvät aina viran puolesta huomioon otettaviin seikkoihin. Tuomioistuinten toimivalta on tällainen seikka. JN:n 42 §:n 1 momentin mukaan viran puolesta huomioon on kuitenkin otettava vain sellaisia tosiseikkoja, joiden perusteella prosessinedellytykset puuttuvat, eli tässä asiassa siis tuomioistuimen toimivallan puuttuminen. Sen huomioon ottamisesta, että prosessinedellytykset täyttyvät, ei sen sijaan ole vastaavaa säännöstä, ja näin ollen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tosiseikkoihin, joihin vedotaan valitusmenettelyssä kanteen tutkimatta jättämistä vastaan, sovelletaan uusien perusteiden esittämistä koskevaa kieltoa [– –].

5.7. Näin ollen sitä, että myös 12 kuukauden pituinen asuinaikaedellytys on täyttynyt valitusmenettelyn aikana, ei voida ottaa huomioon.

6. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys:

6.1. SEUT 18 artiklassa kielletään mielivaltaisen epäyhdenvertainen kohtelu eli epäyhdenvertainen kohtelu, joka ei ole oikeutettua asiallisin perustein, jotka eivät sinänsä perustu henkilön kansalaisuuteen. Epäyhdenvertaisen kohtelun on oltava objektiivisesti perusteltua, joten on verrattava toisiinsa oikeushyviä ja intressejä **[alkup. s. 9]** perussopimusten tavoitteiden perusteella ottaen huomioon suhteellisuusperiaate (tuomio C-29/95, *Pastors ja Trans Cap v. Belgian valtio*, ECLI:EU:C:1997:28, 19 kohta; ks. myös tuomio C-264/96, *ICI-Kenneth Hall Colmer*, ECLI:EU:C:1998:370, 28 ja 29 kohta).

6.2. Osassa oikeuskirjallisuudesta on tulkittu, että Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa säädetty eripituiset odotusajat eivät ole asiallisesti oikeutettuja ja ne ovat siten ristiriidassa SEUT 18 artiklan kanssa [– –] (viittauksia oikeuskirjallisuuteen).

6.3. Osassa oikeuskirjallisuudesta on sen sijaan tulkittu, että Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kuudennessa luetelmakohdassa säädetty soveltuu yhteen yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa ([– –]) (viittauksia oikeuskirjallisuuteen). Tätä perustellaan muun muassa sillä, että se, että katsottaisiin, että hakijalle muodostuisi kaikissa jäsenvaltioissa yhtä nopeasti kuin kotijäsenvaltiossa sellainen kvalifioitunut side asuinvaltioon, joka on ensisijaisesti osoitettava asumalla vuosi kyseisessä valtiossa, **[alkup. s. 10]** ei vastaa todellisuutta. Tällaisessa tulkinnassa kansalaisuutta pidetään siteen syntymisen kriteerinä, koska arvioitaessa sinänsä sitä, missä henkilön asuinpaikka sijaitsee, on sallittua antaa ja annetaan merkitystä henkilön syntyperälle, kulttuurisille siteille ja kielitaidon kautta välittyville kommunikaatio- ja integraatiovalmiuksille kotimaassa. Tältä osin kirjallisuudessa viitataan myös [yhteisöjen] tuomioistuimen [2.4.2009 annettuun tuomioon A] (C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, 44 kohta), jonka mukaan kansalaisuus on otettava huomioon indisiona integroitumisesta, jonka perusteella lapsen asuinpaikka (Bryssel IIa -asetuksen 8 artikla) määräytyy.

6.4. Koska Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa kriteerinä käytetään pelkästään kansalaisuutta eikä säännöksistä ilmene tosiasiallisen asumisen keston yhteydessä riittävän merkityksellistä erottelua, jossa otettaisiin huomioon integroituminen ja se, että henkilöllä on läheinen suhde kyseiseen jäsenvaltioon – mistä olisi kyse esimerkiksi sellaisten henkilöiden tilanteessa, jotka ovat syntyneet ja kasvaneet kyseisessä jäsenvaltiossa mutta jotka eivät ole sen kansalaisia – myös Oberster Gerichtshof on epävarma siitä, soveltuuko kyseisissä säännöksissä tehty erottelu yhteen SEUT 18 artiklassa määrätyn kanssa.

7. Toinen ennakkoratkaisukysymys:

7.1. Jos katsotaan, että asetuksessa säädetty eripituiset asuinajat, joita sovelletaan kantajan asuinpaikan perusteella määräytyvän tuomioistuimen toimivallan edellytyksinä, ovat syrjäntäkiellon vastaisia, tulee esiin kysymys siitä, mitä oikeudellisia seurauksia tällä toteamuksella on.

7.2. Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä luetelmakohdassa lainsäätäjä edellyttää lähtökohtaisesti vuoden asumista tietyssä valtiossa, jotta hakijan asuinpaikan tuomioistuin on toimivaltainen, ja kuuden kuukauden lyhyemmästä asuinaikaedellytyksestä säädetään vain siinä tilanteessa **[alkup. s. 11]**, että hakija on asuinvaltion kansalainen. Tämä viittaa siihen, että 12 kuukauden pituista asuinaikaedellytystä voitaisiin soveltaa kansalaisuudesta riippumatta kaikkiin hakijoihin, jotka vetoavat Bryssel IIa -asetuksen 3 artiklan

1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa säädetyn perusteella määräytyvään tuomioistuimen toimivaltaan.

7.3. Toisaalta on kuitenkin unionin tuomioistuimen syrjintätilanteita koskevan oikeuskäytännön mukaista, että esimerkiksi silloin, kun kansallisen lainsäädännön mukaan eri henkilöryhmiä kohdellaan unionin oikeuden vastaisesti eri tavalla, epäedullisessa asemassa olevaan ryhmään kuuluville henkilöille on myönnettävä samanlainen kohtelu kuin heille, jotka kuuluvat etuoikeutettuun ryhmään (ks. mm. tuomio C-18/95, *Terhoeve v. Inspecteur*, ECLI:EU:C:1999:22, 57 kohta). Tämän perusteella olisi perusteltua soveltaa kaikkiin hakijoihin heidän kansalaisuudestaan riippumatta lyhyempää, kuusikuukautista asuinaikaedellytystä.

8. Ylimpänä asiaa käsittelevänä tuomioistuimena Oberster Gerichtshofilla on SEUT 267 artiklan nojalla velvollisuus esittää ennakkoratkaisukysymys, koska asiassa ei ole selvyttä siitä, miten unionin oikeutta on sovellettava.

[– –]

Oberster Gerichtshof,
Wien, 29.9.2020

[– –]